

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 1. juuni 2016
(OR. en)

9641/16

EDUC 218
JEUN 42
AUDIO 73
SOC 364

MENETLUSTE TULEMUS

Saatja: Nõukogu peasekretariaat

Kuupäev: 30. mai 2016

Saaja: Delegatsioonid

Eelmise dok nr: 9068/16 EDUC 147 JEUN 37 AUDIO 63 SOC 265

Teema: Meediapädevuse ja kriitilise mõtlemise arendamine hariduse ja koolituse kaudu

– *Nõukogu järeldused (30. mai 2016)*

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele lisas nõukogu poolt 30.–31. mail 2016 toimunud 3471. istungil vastu võetud nõukogu järeldused meediapädevuse ja kriitilise mõtlemise arendamise kohta hariduse ja koolituse kaudu.

**Nõukogu järeldused
meediapädevuse
ja kriitilise mõtlemise arendamise kohta hariduse ja koolituse kaudu**

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

TULETADES MEELDE

- Euroopa Liidu lepingu artiklit 2, milles on sätestatud, et liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine,

VÕTTES ARVESSE

- 17. mail 2015 vastu võetud Pariisi deklaratsiooni,¹ milles toonitatakse, kui oluline on *suurendada laste ja noorte suutlikkust mõelda kriitiliselt ja kasutada otsustusvõimet, et nad eelkõige seoses interneti ja sotsiaalmeediaga suudavad mõista tegelikkust, eristada fakte arvamustest, tunda ära propagandat ja seista vastu igat liiki ajupesule ja vihakõnele;*

¹ Deklaratsioon kodanikuaktiivsuse ning vabaduse, sallivuse ja mittediskrimineerimise ühiste väärtuste edendamise kohta hariduse kaudu (17. märts 2015, Pariis).

- 15. detsembri 2015. aasta HK 2020 ühisaruannet², mille kohaselt Pariisi deklaratsiooni järelmeetmed on uues (2015.–2020. aasta) töötsüklis kõige tähtsamal kohal, lähtudes *ühisest analüüsist, vastastikusest õppimisest, kohtumistest, heade tavade levitamisest ja konkreetsetest meetmetest, mida toetatakse rahastusega*;
- nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate 24. veebruari 2016. aasta resolutsiooni sotsiaal-majandusliku arengu ja kaasatuse edendamise kohta ELis hariduse kaudu,³ mille kohaselt tuleks püüda *tõhustada noorte digikirjaoskust ja meediapädevust, samuti võimet mõelda kriitiliselt, nagu ka sotsiaalseid oskusi ja kodanikupädevusi*,

NING PIDADES SILMAS

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2006. aasta soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes⁴, milles määratleti võtmepädevustena seda, et kõik kodanikud peaksid omandama: „*digipädevust*“, mis nõuab *kriitilist ja läbimõeldud suhtumist saadaolevasse teabesse ning vastutustundlikkust interaktiivse meedia kasutamisel*; „*sotsiaalset ja kodanikupädevust*“, mis hõlmab oskust *mõista erinevaid seisukohti ning valmisolekut austada teiste väärtushinnanguid ning „kultuuriteadlikkust ja -pädevust*“, mis hõlmab *identiteeditunnet, millel põhineb avatud suhtumine ja lugupidamine mitmekesisuse vastu*;

² ELT C 417, 15.12.2015, lk 25–35.

³ ELT C 105, 19.3.2016, lk 1–4.

⁴ ELT L 394, 30.12.2006, lk 10–18.

- nõukogu 2012. aasta novembri järeldusi lastele parema interneti loomise Euroopa strateegia kohta,⁵ milles rõhutatakse, et *haridussektoril ning ka lapsevanematel on oluline osa selles, et aidata lastel interneti pakutavaid võimalusi ära kasutada kasulikult ja looval moel ning ära tunda internetis kohatavaid riske ja nendega toime tulla ning et õpetajatel ja lapsevanematel endil on vaja toetust ja koolitust, et pidada sammu kiirete ja ettearvamatute muutustega laste virtuaalelus ning pidevalt muutuvate uute tehnoloogiatega;*
- komisjoni 2014. aasta jaanuari teatist terrorismi ja vägivaldse äärmusluseni viiva radikaliseerumise ennetamise kohta,⁶ milles radikaliseerumise ennetamiseks võetavate peamiste meetmete seas on eraldi mainitud *tihedam koostöö kodanikuühiskonna ja erasektoriga internetis esinevate probleemide lahendamisel ning jõupingutuste suurendamine julgustamaks noori suhtuma äärmuslaste sõnumitesse kriitiliselt;*
- nõukogu 2014. aasta novembri järeldusi Euroopa audiovisuaalpoliitika kohta digitaalajastul⁷, milles kutsutakse komisjoni ja liikmesriike üles *edendama häid tavasid ja uurimistegevust seoses meediapädevuse lisamisega formaalsesse haridusse ja koolitusse ning mitteformaalsesse ja informaalsetesse õppesse;*

⁵ ELT C 393, 19.12.2012, lk 11–14.

⁶ Dok 5451/14.

⁷ ELT C 433, 3.12.2014, lk 2–5.

- nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate järeldused noortevaldkonna rolli kohta terviklikus ja valdkondadevahelises lähenemisviisis, mille eesmärk on noorte vägivaldse radikaliseerumise ennetamine ja selle vastu võitlemine. Järeldustes kutsutakse liikmesriike ja komisjoni toetama noori võitlemisel *äärmuslike mõjutuste vastu internetis ja sotsiaalmeedias* ning toetama noori *kriitilise mõtlemise ning asjakohaste teadmiste, oskuste ja pädevuse arendamisel, et pakutava teabe erinevaid allikaid ja eesmäärke, sealhulgas propagandat ja vihakõnet ära tunda*⁸,

LEIAB, ET

internet (ja eelkõige sotsiaalmeedia) pakub enneolematuid, peaaegu piiramatuid võimalusi teadmiste ja ideede jagamiseks. Kuna nad annavad kohese juurdepääsu suurele hulgale teabele ning juurdepääsu paljudele erinevatele allikatele, võib neil olla märkimisväärne mõju arvamustele, hoiakutele ja arusaamadele. Samuti pakuvad nad kõigi jaoks platvormi sisu omaalgatuslikuks loomiseks, jagamiseks ja avaldamiseks, aidates sedasi kaasa andekuse arendamisele, loovuse soodustamisele ja innovatsiooni edendamisele.

Tänapäeva maailma iseloomustab kerge ja takistamatu juurdepääs internetile, millele inimesed, eriti noored, kulutavad üha rohkem aega.⁹ Virtuaalsed kogukonnad ja kontaktid muutuvad eelkõige sotsiaalmeedia ja kiirsõnumivahetuse kaudu järjest olulisemaks,

⁸ Dok 9640/16.

⁹ Üle poole kõikidest eurooplastest kasutab sotsiaalvõrgustikke, enamik neist on noored kasutajad. 84 % alla 30-aastastest eurooplastest kasutavad sotsiaalmeediat ja mida noorem on vanuserühm, seda rohkem läheneb kasutajate hulk 100 %-le.

järjest olulisemaks muutub meediapädevus, st kõik tehnilised, kognitiivsed, sotsiaalsed, ühiskondlikud ja loomingulised võimed, mis annavad meile juurdepääsu nii traditsioonilistele kui uutele meedialiikidele, võimaldavad meil neisse kriitiliselt suhtuda ja nendega vastastikku suhelda¹⁰. Meediapädevus on tihedalt seotud aktiivse osalemisega demokraatlikus elus, kodanikuaktiivsuse ning kriitiliste ja sõltumatute hinnangute tegemise võimega, samuti omaenda tegevuse hindamisega ning võib seega suurendada noorte vastupanuvõimet äärmuslikele sõnumitele ja valeinformatsioonile.

Digipädevus, mis hõlmab IKT oskuslikku, loomingulist ja kriitilist kasutamist, on meediapädevuse otsustava tähtsusega osa. Digipädevuse madal tase võib jätta inimese ebasoodsasse olukorda, mitte ainult tööturul, kus peaaegu kõigil töökohtadel on vaja mingil tasemel digipädevust, vaid ka ühiskonnas laiemalt. Digipädevuse edendamisel on seega olemas selge seos jõupingutustega luua kaasavam ja ühtekuuluvam ühiskond.

Meediapädevus, mis on seotud kirjaoskuse ja suhtlemisoskusega üldiselt, hõlmab siiski ka muid võtmepädevusi, eelkõige *sotsiaalseid ja kodanikupädevusi*, millel on selge seos kriitilise mõtlemisega, tagades, et inimesed oskavad hinnata mitmekesisust ja austada teiste inimeste vaateid ja väärtushinnanguid, kuid ka *kultuuriteadlikkust ja -väljendusvorme*, mille eelduseks on võime seostada oma seisukohtade väljendamisviisi teiste, sealhulgas erineva kultuuritaustaga inimeste väljendamisviisiga,

¹⁰ Nimetatud võimed võimaldavad meil kasutada kriitilist mõtlemist siis, kui osaleme ühiskonna majanduslikus, sotsiaalses ja kultuurilises tegevuses ning võtame aktiivselt osa demokraatlikust protsessist. Kõnealune mõiste hõlmab selliseid erinevaid meediakanaleid nagu ringhääling, video, raadio ja ajakirjandus erinevate kanalite kaudu, sealhulgas tavapäraseid kanalid, internet ja sotsiaalmeedia, ning vastab kõikide vanuserühmade vajadustele.

kuigi digipädevus on muutumas üha enam asendamatuks, puudub endiselt murettekitavalt suurel hulgal inimestel digipädevuse algtase¹¹, mis põhjustab neile töötuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohu. See võib aidata kaasa nn digitaalse lõhe tekkimisele, mis võib põhjustada sotsiaalset ja majanduslikku ebavõrdsust ning on selge väljakutse meie haridus- ja koolitussüsteemidele.

Internet ja sotsiaalmeedia võivad pakkuda palju kasu ja võimalusi, ent nendega kaasnevad ka võimalikud riskid ja ohud, eelkõige see, et lastele ja noortele ebasobilik või isegi kahjulik internetisisu, sealhulgas vihakõne ja vägivalda trivialiseeriv sisu muutub kättesaadavaks. Muude soovimatute nähtuste hulka kuuluvad internetis kontakti otsimine seksuaalsuhte eesmärgil ja küberkiusamine, mis võivad oluliselt mõjutada laste heaolu ja arengut, samuti võib neil olla negatiivne mõju nende õppeedukusele.

Hiljutised terrorirünnakud Euroopas ja muud vägivaldse äärmusluse vahejuhtumid on tekitanud erilist muret seoses enneolematute võimalustega, mida internet ja sotsiaalmeedia pakuvad igat liiki äärmusrühmitustele vaenu ja vägivallale õhutamise sõnumite vabaks levitamiseks ja publiku leidmiseks rahulolematute noorte seas. Vägivallani viival radikaliseerumisel on sageli piiriülene mõõde, sest äärmuslaste võrgustikud otsivad kontakte haavatavate noortega riigipiiridest sõltumata. Kuigi on ebatõenäoline, et haridustaseme tõstmine lõpetaks igasuguse vägivaldse äärmusluse, võib haridus ja koolitus aidata ning peaks aitama kaasa radikaliseerumise ärahoidmisele,

¹¹ 40 % ELi kodanikest digitaaloskused kas puuduvad või on vähesed, samas vajatakse hinnanguliselt ligikaudu 90 % ELi töökohtadest vähemalt mingil tasemel digitaaloskusi. Nimetatud oskuste omandamine on seega kiiresti muutumas tööalase konkurentsivõime saavutamise ja säilitamise eeltingimuseks.

hariduse ja koolituse üldine ülesanne on valmistada noori ette ühiskonna ja tööturu jaoks ning toetada neid eneseteostamise saavutamisel, sellega seoses on haridusel ja koolitusel ka oluline ülesanne aidata noortel omandada meediapädevust ja aidata neil tulevikus saada vastutustundlikeks kodanikeks.

Hariduse ja koolituse üks olulisemaid ülesandeid on sisendada noortele selliseid põhiväärtusi nagu need, mis on sätestatud Euroopa Liidu lepingus, ning arendada ja säilitada avatud ja teadmishimulist mõtteviisi nii, et nad samal ajal suudavad mõelda iseseisvalt ja kriitiliselt, teha mõistlikke hinnanguid faktidel põhinevate teadmiste alusel ja seista vastu äärmuslikele sõnumitele ajupesule ja valeinformatsioonile ning võidelda nende vastu.

Asjakohasuse säilitamiseks on oluline, et hariduse ja koolituse kõikidel tasanditel peetakse sammu kõnealuste kiirete arengutega ja antakse õppijatele pädevusi (teadmisi, oskusi ja hoiakuid) ning väärtusi, mida on vaja teabele ja muule meediasisule juurdepääsuks ning selle tõlgendamiseks, tootmiseks ja kasutamiseks turvalisel ja vastutustundlikul viisil, eelkõige internetis ja sotsiaalmeedias.

Kogu kooliga seotud kogukonda ja teisi asjaomased sidusrühmi hõlmav terviklik lähenemisviis võib olla väga oluline, sest internetti ja sotsiaalmeediat õpitakse sageli vastutustundlikult kasutama väljaspool klassiruumi, mitteformaalses ja informaalses keskkonnas,

KUTSUB LIHKMESRIIKE ÜLES SUBSIDIAARSUSE PÕHIMÕTET NÕUETEKOHASELT ARVESSE VÕTTES

1. innustama seda, et piisavalt pöörataks tähelepanu meediapädevuse ja kriitilise mõtlemise arendamisele hariduse ja koolituse kõigil tasanditel, sealhulgas kodaniku- ja meediahariduse kaudu;
2. püüdma elukestvat õpet silmas pidades tõsta igas vanuses õppijate digipädevuse taset kui olulist eeltingimust, et suurendada nende võimet osaleda aktiivselt meie kaasaegse ühiskonna demokraatlikus elus ja suurendada nende tööalast konkurentsivõimet;
3. kaaluma riiklike raamistike ja vahendite kõrval Euroopa kodanike digipädevuse raamistiku, Euroopa Nõukogu demokraatliku kultuuri pädevuste raamistiku ja UNESCO ülemaailmse meedia- ja infopädevuse hindamisraamistiku kasutamist;
4. innustama sotsiaalselt turvalise õpikeskkonna loomist, nii internetis kui mujal, kus oleks võimalik vastuolulisi teemasid avatult arutada ja sõnavabadust säilitada, ning andma õppejõududele volitused selliste arutelude algatamiseks ja juhtimiseks;
5. toetama hariduse ja koolituse kõigil tasanditel õppejõude ja koolijuhte, et nad põhiõppe ja pideva tööalase enesearendamise kaudu arendaksid nii oma digipädevust kui pedagoogilisi oskusi, mida on vaja selleks, et kasutada uut tehnoloogiat ja avatud õppematerjale oma õpetamises ning tõhusalt käsitleda meediapädevuse ja kriitilise mõtlemise küsimusi igas vanuses ja erineva taustaga õppijatega;

6. kaasama lapsevanemaid ja teisi sidusrühmi kogu ühiskonnas, et vähendada põlvkondadevahelist digitaalset lõhet ning edendada ühist dialoogi pidamise ja vastastikuse mõistmise kultuuri;
7. tugevdama dialoogi, koostööd ja partnerlust haridus- ja koolitussektori ning meediasektori, sealhulgas ajakirjanike, ning ka kõikide teiste asjaomaste sidusrühmade, sealhulgas kodanikuühiskonna ja noorteorganisatsioonide vahel, sest meediapädevuse ja kriitilise mõtlemise tõhus areng nõuab valdkondadevahelist lähenemist, ning tuletades meelde mitteformaalse ja informaalse õppe olulist rolli selles küsimuses;
8. soodustama uuenduslikke, loomingulisi ja kaasavaid viise meediapädevuse ja kriitilise mõtlemise arendamiseks hariduses ja koolituses, viies näiteks läbi uuringuid ja otsides võimalusi, mida pakuvad kultuur ja kunst, kultuuridevahelised lähenemisviisid ja koolimeedia tootmine vahendina, mille abil suurendada avatust teiste kultuuride suhtes ning kodanikuaktiivsust,

KUTSUB LIIKMESRIIKE JA KOMISJONI ÜLES OMA PÄDEVUSE PIRES:

1. edendama strateegilise raamistiku HK 2020 kontekstis jätkuvalt vastastikust õpet, sealhulgas heade tavade kogumise ja levitamise kaudu meediapädevuse ja kriitilise mõtlemise valdkonnas, pöörates erilist tähelepanu ebasoodsas olukorras olevate õppijate ja marginaliseerumisohus isikute tõhusale kaasamisele;
2. tagama ELi tasandil poliitika sidususe meediapädevuse valdkonnas nii, et erinevates asjaomastes poliitikavaldkondades (näiteks hariduses, noorte- kultuuri- ja audiovisuaalpoliitikas ning terrorismivastase võitluse valdkonnas) tehtav eksperditöö oleks üksteist täiendav, võttes samas arvesse haridus- ja koolitussektori eripära;

3. toetama jõupingutusi anda õppejõududele vajalikke oskusi ja vahendeid, mida vajatakse igas vanuses ja erineva taustaga õppijate meediapädevuse ja kriitilise mõtlemise tõhusaks käsitlemiseks, kasutades muu hulgas veebisaiti School Education Gateway ning edendades vastastikust õpet eTwinningu platvormi kaudu;
4. jätkama koostööd teiste rahvusvaheliste foorumitega, nagu Euroopa Nõukogu¹², UNESCO ja OECD, ning võtma arvesse nende tehtud tööd, sest probleemid ületavad riigipiire ja mõjutavad riike nii Euroopa Liidus kui sellest väljaspool.
5. soodustama kõnealuste jõupingutuste toetamiseks rahastamisvõimaluste kasutamist, mida pakuvad kõik asjakohased ELi fondid ja programmid, eelkõige Erasmus +, Euroopa ühendamise rahastu, Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid, programm „Horisont 2020“, programm „Loov Euroopa“ ja programm „Kodanike Euroopa“.

¹² Eelkõige seoses ministrite komitees 2. märtsil 2016 vastu võetud lapse õiguste strateegiaga (2016–2021), milles käsitletakse lapse õiguste kaitsmist ja edendamist digitaalses keskkonnas.